

Jaana Korhonen ja Teemu Harrinkari

Kilpailukykyinen ja kestävä biotalous

Kohtalaisen kilpailukykyinen Suomi

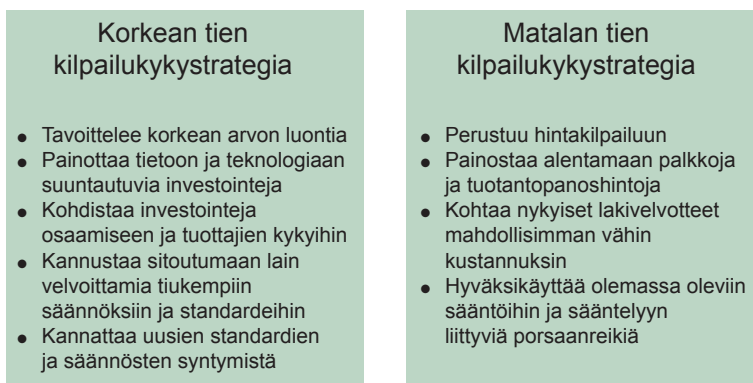
Kilpailukyvyllä (”kiky”) ei ole annettu yksiselitteistä teoreettista tai edes arkikielistä käsitettä, saati absoluuttisia mittareita. Kilpailukykyä arviotaessa kilpailukyvyllä viitataan tässä artikkelissa aina suhteelliseen kilpailukykyyn, joka tavallisesti määritellään vertaamalla tarkasteltavan kohteen asemoitumista sen kilpailijoihin nähden. Kansantaloudellisella tasolla kilpailukyvyllä tarkoitetaan useimmiten maan potentiaalia luoda hyvinvointia kansalaisilleen pitkällä aikavälillä. Kilpailukykyä arviotaessa keskitytään analysoimaan, miten hyvä maan rakenteellinen kilpailukyky on ja miten hyvin maa pystyy tarjoamaan suotuisat puitteet tuottavuuden kasvulle. Tätä logiikkaa noudattavat mediassakin kansainvälisesti paljon esillä olevat, vuosittain julkaistavat World Economic Forumin (WEF) ja Institute for Management Developmentin (IMD) kilpailukykyraportit.

WEF ja IMD antavat erilaisen kuvan Suomen kilpailukyvyistä (taulukko 1). Viimeisimmissä kilpailukykyvertailuissa Suomi sijoittui WEF:n mukaan kahdeksanneksi, kun taas IMD:n mielestä Suomi sijoittui sijalle 20. Erot sijoituksissa johtuvat siitä, että kilpailukykyraportit mittaavat todellisuudessa eri asioita. Mika Pajarinen ja Petri Rouvinen Elinkeinoelämän tutkimuslaitokselta esittävät, että WEF mittaa ”miten voisi olla?” ja IMD ”miten on?”. Edellinen raportti auttaa arvioimaan rakenteellista pitkän aikavälin kilpailukykyä, kun taas jälkimmäisen kilpailukykyraportin tuloksia voidaan käyttää arvioimaan maakohtaista lyhyen aikavälin kustannuskilpailukykyä. Molemmissa raporteissa käytetään

hyväksi kansainvälisiä tilastoja sekä yritysjohtajille suunnattuja haastatteluja. Kilpailukyvyyn arvioiminen näiden julkaisujen perusteella on kuitenkin puutteellista, eivätkä ne sovellu yksittäisten teollisuusalojen kilpailukyvyyn arviointiin. Raportteja on moitittu, että ne ennakoivat huonosti tulevaisuutta ja siksi niitä ei pitäisi käyttää poliittisen päätöksenteon ohjauskeinoiksi. Sijoituksen muutos voi kuitenkin ennakoida jotain tulevaisuuden kehityksestä ja siksi näiden kilpailukykymittareiden seuraaminen ei ole aivan turhaa. Keskeisin kritiikki kiteytyy argumenttiin, että kilpailukykyä ei pidä arvioida liiaksi suhteessa bruttokansantuotteen kehitykseen. Viime vuosina kilpailukykyraportit ovat alkaneet painottamaan yhä enemmän esimerkiksi kestävyuden roolia luotaessa kilpailukykyistä yhteiskuntaa. Tämä käy ilmi esimerkiksi IMD:n johtajan Professori Arturo Brisin ja senioriekonomisti José Caballeron ehdotuksesta keskittyä kokonaisvaltaiseen kestävään arvонуontiin vaurauden ja korkeiden tuottojen tavoittelemisen sijaan.

Taulukko 1. Suomen sijoittuminen WEF ja IMD kilpailukykyarvioinneissa 2015–2016.

Sijoitus	WEF 2015–2016	IMD 2016
1	Sveitsi	Hong Kong
2	Singapore	Sveitsi
3	Yhdysvallat	Yhdysvallat
....	...	...
8	Suomi	Hollanti
...	...	...
20	Luxenburg	Suomi

Kuva 1. Korkean ja matalan tien kilpailukykystrategioiden painotusalueet. (Lähde Ketels ja Protsiy 2013)

Teollisuuden kilpailukyky

Teollisuuden kilpailukykyä käsittelevässä kirjallisuudessa kilpailukyky rinnastetaan toisaalta siihen, miten hyvin eri teollisuudenalojen tuotteet myyvät globaaleilla markkinoilla suhteessa kilpailijoihin, mutta toisaalta yhä enenevässä määrin myös siihen, millainen kyky teollisuudella on uudistua ja sopeutua ympäristöstä tuleviin muutospaineisiin. Kilpailukyky perustuu pitkän ja lyhyen aikavälin tekijöiden tasapainolle. Rakenteelliset tekijät kuten hyvä koulutusjärjestelmä, riittävä osaaminen ja muiden kuin kustannustekijöiden painottaminen edesauttavat innovatiivisen liiketoiminnan syntyä ja vievät sektorin kehitystä eteenpäin. Toisaalta, kustannustehokkuus on välttämätöntä kiristyvässä kansainvälisessä kilpailussa. Eri toimialoilla on omat erityispiirteensä, joilla on suuri vaikutus kyseisen alan kilpailukykyanalyyysiin ja kilpailukykyyn osatekijöiden dynamiikkaan eri maissa, maanosissa ja eri aikavälillä.

Tarkasteltaessa teollisuuden kilpailukykyä kansainvälisestä näkökulmasta, kiinnostus suuntautuu usein lyhyen aikavälin hinta- ja kustannustekijöihin. Suomen metsäsektorilla keskustelua herättää puun markkinahinta, saatavuus ja työvoiman kalleus. Huolimatta näistä syistä, joiden on väitetty heikentävän kansainvälistä kilpailukykyä, vuonna 2015 metsäsektori kipusi Suomen suurimmaksi vientialaksi 22 prosentin osuudella kokonaisviennistä. Yksi syy on se, että kysyntä suomalaisen metsäsektorin tarjoamille tuotteille ja palveluille on pysynyt

kansainvälisillä markkinoilla vakaana verrattuna muiden toimialojen tuotteille. Metsäsektorilla perinteiset tuottajamaat ovat kuitenkin yhä enenevässä määrin hävinneet markkinaosuuksia ja jääneet investoinneissa jälkeen monille siirtymätalouksien maille. Mistä löydetään avaimet tulevaisuuden kilpailukykyyn?

Teoreettisesti tarkasteltuna tuotannon tehokkuuden ja halpuihin kustannuksiin perustuva kilpailukykyanalyysi on perusteltua silloin, kun kilpaillaan homogeenisilla tuotteilla kilpailuilla markkinoilla. Tämä näkökulma sopii arvioitaessa matalan jalostusasteen monia ”perustuotteiden” markkinoita, kuten kansainvälisiä raakapuu-, sellu- tai paperimarkkinoita. Toisaalta, yhä useammin edes yhden hyödykeryhmän tuotteet eivät ole täysin samanlaisia. Asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin perustuvien tuotteiden ja palveluiden rooli markkinoilla korostuu tulevaisuudessa, sillä yritysten on usein taloudellisesti kannattavaa erilaistaa tuotteitaan. Koti- ja ulkomaisten markkinoiden dynamiikka ja mieltymykset muuttuvat tällöin tärkeämmäksi kilpailukykyä arvioitaessa.

Christian Ketels ja Sergin Protsiy esittelevät kaksi vaihtoehtoista strategiaa kilpailukykyyn ylläpitämiseksi (kuva 1). Korkean tien kilpailukykystrategia painottaa korkeaa arvon luontia, investointien ohjaamista uuteen teknologiaan ja osaamisen kehittämiseen. Korkean tien strategia etsii proaktiivisesti keinoja sopeutua tiukentuvaan sääntelyyn. Sosiaaliin ja ympäristölliseen kestäväyyteen liittyvien standardien kohottaminen nähdään arvonluontimahdol-

lisuutena. Matalan tien kilpailukykystrategiassa sitä vastoin keskitytään kilpailemaan hinnalla. Kustannustehokkuus saavutetaan alentamalla työntekijöiden palkkoja ja tuotantopanosten hintoja. Sääntely koetaan haittana kilpailukyvyille.

Kilpailukyky metsäsektorilla ja biotaloudessa

Tulevaisuudessa uskoa ja sitoutumista korkean tien strategiaan tarvitaan yhä enemmän luomaan suotuisat olosuhteet oikean suuntaiselle uudistumiselle. Globaalit kehityssuunnat kuten väestön- ja varallisuudenkasvu sekä ympäristön tilan heikkeneminen luovat paineita ympäristölle ja luonnonvarojen strateginen rooli tulee vaikuttamaan myös eri teollisuuden alojen kilpailukykyyn. Euroopan Unionin mukaan innovaatioihin ja uudistumiseen tähtäävä resurssitehokas biotalous on keino vastata ihmiskunnan kasvaviin tarpeisiin kestävästi. Biotalouskeskeinen tavoite on nykyisten toimintatapojen muutos, joka tarvitaan takaamaan kestävästi kilpailukykyinen tulevaisuus. Muutosta vaativat myös kuluttajat ja rahoittajat yhä enenevässä määrin, vaikka asenteet muuttuvatkin monilla perinteisillä teollisuuden aloilla hitaasti.

Jaana Korhonen esittää toukokuussa tarkastetussa väitöskirjassaan, että kestävyyskriteereillä kuten sertifiointilla ja metsäsertifikaatin valinnalla on vaikutusta kilpailukykyyn kansainvälisillä metsäteollisuustuotteiden markkinoilla. Tulokset osoittavat, että teollisuuden näkökulmasta kustannustekijät ovat silti edelleen merkittävämpi kilpailukykytekijä markkinoilla kuin kuluttajien kestävyysmieltymykset.

Tulevaisuuden biotaloudessa arvonluonti perustuu kuitenkin yhä enemmän muihin kuin kustannustekijöihin. Tulevaisuuden metsäsektorin kilpailukykyssä painottuu arvonlisän kasvattaminen. Arvonlisää voidaan lisätä parantamalla laatua ja löytämällä edistyneitä biotalouden ratkaisuja korvaamaan uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöön perustuvia tuotteita kestävämmillä vaihtoehdoilla. Koko arvoketjun ymmärtäminen ja hallinta tulee lisääntyvän ympäristötietoisuuden ja informaatiotekniikan kehityksen myötä myös yhä tärkeämmäksi osaksi kestävästä arvonluontia. Tämä lisää luonnonvarojen eli esimerkiksi metsiemme strategista merkitystä

teollisuuden raaka-ainelähteenä. Luonnonvarojen strateginen painoarvo kilpailukykyyn muodostumisen näkökulmasta riippuu jatkossa yhä enemmän siitä havaitaanko kestävyys metsäsektorilla kustannuksena vai mahdollisuutena. Tämä linkittyy myös kysymykseen millaisia vaikutuksia Suomen rajojen ulkopuolelta tulevalle sääntelyllä on metsä- ja biotaloussektoriin ja sen kilpailukykyyn.

Suomen metsäsektorin lisääntyvät sääntelypainee

Kansainväliseltä tasolta metsiin kohdistuu sääntelyä valtioiden välisten laillisesti sitovien ja laillisesti sitomattomien sopimusten sekä toimijoiden luoman vapaaehtoisen sääntelyn, kuten esimerkiksi metsäsertifioinnin muodossa. Metsiin kohdistuvan kansainvälisen sääntelyn voimistuminen alkoi 1990-luvulla ja se on jatkunut näihin päiviin saakka. Tällä on ollut merkittävä vaikutus Suomen metsäsektorin toimintaympäristöön ja pitkän aikavälin kilpailukykyyn. Tulevaisuudessa metsiin tulee kohdistumaan entistä suurempia sääntelypaineita mm. ilmastonmuutoksen ja väestönkasvun seurauksena.

Teemu Harrinkarin valmisteilla olevan väitöstutkimuksen perusteella metsäsektorin toimijat Suomessa pitävät laillisesti sitovia ja laillisesti sitomattomia kansainvälisiä sopimuksia yhtä merkittävänä. Kansainvälisten vaikutteiden välittyminen kansalliselle tasolle on ollut Suomessa suhteellisen nopeaa. Nämä havainnot heijastavat Suomen metsäsektorin vientiriippuvuutta, mutta toisena merkittävänä syynä tähän kehitykseen voidaan nähdä erilaisten eturyhmien aktiivinen osallistuminen metsäpolitiikan ja metsien käyttöä ohjaavien lakien valmisteluun. Metsänomistajien, metsäteollisuuden ja ympäristöjärjestöjen osallistuminen ja osallistaminen metsäpolitiikan prosesseihin on ollut keskeinen tekijä siinä, että metsäsektorin tuotteet ovat hyväksytyjä ja niille on vientimarkkinoilla kysyntää.

Suomen metsäsektorin kyky vastata kansainväliseen sääntelyyn ja markkinoilta kohdistuviin paineisiin lieneekin merkittävin pitkän aikavälin kilpailukykytekijä, ja mikä parasta, siihen on kansallisella tasolla mahdollista vaikuttaa. Toimijoiden välinen keskinäinen luottamus sekä onnistuminen erilaisten metsiin kohdistuvien tarpeiden yhteensovittamisessa luovat hedelmällisen pohjan metsäsektorille toimia

biotalouden ja Suomen kansantalouden perustana myös tulevina vuosikymmeninä.

Tulevaisuuden kilpailukyky tutkimuksen näkökulmasta

Tulevaisuuden arvonluonnin mahdollisuuksien taustalla on toisaalta teollisuuden kyky uudistua, mutta toisaalta myös asenne uudistumista kohtaan. Pelkän liiketoiminnan kasvun hakeminen tai määrään perustuvan matalan jalostusasteen tuotteiden tehokas tarjoaminen markkinoille ei ole pitkän aikavälin strategia. Pitkän aikavälin kilpailukyvyyn ylläpitämiseksi Suomen metsäsektorin on osattava nivoa liiketoimintansa myös paremmin osaksi kansainvälistä kehitystä ja tukemaan kestävämpää tulevaisuutta myös Suomen rajojen ulkopuolella. Metsäsektori käy läpi rakenteellista murrosta, jota teknologian kehityksen, ympäristöön kohdistuvan sääntelyn ja kansainvälistymisen lisäksi kiihdyttävät myös markkinoilla vallitsevat preferenssit ja asenteet, joiden vaikutuksien arviointi on jäänyt verrattain vähälle huomiolle niin metsäpolitiikan ammattilaisilta kuin myös metsäteollisuustuotteiden ja palveluiden tutkijoilta. Markkinat ja niiden luomat mahdollisuudet sekä markkinoiden kehitystä estävät tekijät tulevat olemaan avainasemassa kestäväen biotalouden luomisessa.

Kilpailukyky on vaikea käsite, mutta toisaalta se on monen taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristöön kohdistuvan globaalien muutoksen motiivi ja tärkeä ajuri. Eri alojen tutkijoiden pitää uskaltaa lähestyä aihetta, jotta se ymmärretään asettaa tarpeeksi kattavasti tukemaan poliittista päätöksentekoa. Tulevaisuudessa kriittistä keskustelua pitää pystyä viemään rakentavasti eteenpäin ja teollisuuden yhteiskunnalliset ja ympäristölliset tavoitteet on asetettava korkealle, jotta säilytämme hyvinvointimme pitkällä aikavälillä.

Kirjoittajat

Jaana Korhosen väitöskirjassa analysoidaan metsäsektorin kansainvälistä kilpailukykyä ja sen ajureita viidestä eri näkökulmasta alueellisella, maa- ja yritystasolla. Analyysi kattaa vuodet 1990–2030 ja se keskittyi kilpailukyvyyn tarkasteluun metsiin kohdistuvien investointien ja kansainvälisten markkinoiden näkökulmasta.

Teemu Harrinkari valmistelee Helsingin yliopiston metsätieteen laitoksella väitöskirjaa kansainvälisen metsä- ja ympäristöpolitiikan vaikutusten välittymisestä Suomen metsäsektorille.

Molemmat väitöskirjat ovat osa Metsämiesten Säätiön rahoittamaa 3,5-vuotista Suomen metsäsektorin kilpailukyky ja globaali toimintaympäristö (KILPO) -hanketta.

Kirjallisuutta

- Bris, A. & Caballero, J. 2016. Revisiting the fundamentals of competitiveness: a proposal. *IMD World Competitiveness Yearbook 2016*. s. 496–507.
- IMD. 2016. *IMD World Competitiveness Yearbook 2016*. IMD World Competitiveness Center. Lausanne: The International Institute of Management Development.
- Ketels, C. & Protsiy, S. 2013. Clusters and the new growth path for Europe. *WWW for Europe Working Paper series 14*.
- Korhonen, J. 2016. On the high road to future forest sector competitiveness. *Dissertationes Forestales 217*. <http://dx.doi.org/10.14214/df.217>
- Pajarinen, M. & Rouvinen, P. 2014 *Kilpailukyky á la IMD ja WEF*. Helsinki: Taloustieto (ETLA B263). <http://pub.etla.fi/ETLA-B263.pdf>
- World Economic Forum (WEF). 2015. *The Global Competitiveness Report 2015–2016*. World Economic Forum. 381 s.

■ Jaana Korhonen & Teemu Harrinkari, Helsingin yliopisto, Metsätieteiden laitos
Sähköposti jaana.e.korhonen@helsinki.fi